

APLICAREA METODEI *DEZBATEREA* LA DISCIPLINA EDUCAȚIE PENTRU SOCIETATE¹

Viorel BOLDUMA,
cercetător științific,
Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic,
al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău, R. Moldova
boldumaviorel1974@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-2111-3701

Rezumat: *Una dintre metodele educației non-formale care apelează pe deplin la comunicare, cu toate formele ei de manifestare, este dezbaterea. Un rol important în dezvoltarea competențelor specifice disciplinei Educație pentru societate îl revine folosirii metodei dezbaterii. Această metodă poate fi abordată de către profesor/elevi din cadrul unității: Învățare bazată pe proiecte – concurs de dezbateri. Organizarea unui concurs de dezbateri, la clasa a 10-a. În acest modul se propune formatul de dezbateri Karl Popper, în care două echipe se confruntă, una formulând argumente pentru, iar cealaltă, respectiv, împotriva unei declarații (moțiune) controversate.*

Cuvinte-cheie: *dezbateri, Karl Popper, educație pentru societate, metodă, competențe.*

Abstract: *One of the methods of non-formal education that fully appeals to communication, with all its forms of manifestation, is the debate. An important role in the development of competences specific to the discipline of Education for society belongs to the use of the debate method. This method can be addressed by the teacher/students within the unit: Project-based learning – debate competition. Organizing a debate competition, in 10 class. In this module, the Karl Popper debate format is proposed, in which two teams face off, one formulating arguments for and the other, respectively, against a controversial statement (motion).*

Keywords: *debate, Karl Popper, education for society, method, competences.*

Umanitatea are capacitatea de a comunica și lucrează asupra dezvoltării acesteia de-a lungul întregii vieți. Avându-i în vedere potențialul pentru dezvoltarea ființei umane, comunicarea structurată în diferite forme este folosită în numeroase contexte de învățare formală și non-formală.

¹ Articolul a fost elaborat în cadrul Proiectului „Reconfigurarea procesului de învățare din învățământul general în contextul provocărilor societale”. Cifrul: 20.80009.0807.27

Una dintre metodele care face din plin apel la comunicare, cu toate formele ei de manifestare, este *dezbaterea* (Debate). Cuvântul „dezbatere” provine de la verbul *debatir*, iar acesta la rândul său, din latinescul *debattuere*, care înseamnă „a discuta”, „a combate”.

Dezbaterea (din eng.– *debate*) este o discuție sau o polemică în contradictoriu, pornind de la o moțiune, care are drept scop formarea competențelor de prezentare, argumentare, gândire critică și logică pentru însușirea și exersarea dialogului democratic. Această metodă interactivă este un cadru destinat unei discuții structurate pe diverse subiecte cu caracter controversat și este practică în viața de toate zilele [4].

În 2018, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova a reconceptualizat curriculumul de educație civică prin noua disciplină *Educație pentru societate* (clasele a V-a – a XII-a) [5], pe care a aliat-o la *Cadrul de Referință al Competențelor pentru Cultură Democratică* al Consiliului Europei, care cuprind 20 de valori, atitudini, abilități și elemente de cunoștințe și înțelegere critică [3].

Un rol important în dezvoltarea competențelor specifice disciplinei Educației pentru societate, îi revine utilizării metodei dezbaterii. Această metodă poate fi abordată de către profesor/elevi în cadrul unității: Învățarea bazată pe proiect – competiția de dezbateri. Organizarea unei competiții de dezbaterii, clasa a X-a [1; 6].

În decursul a mai multor lecții elevii vor avea ca obiectiv pregătirea și organizarea unei competiții de dezbateri. Pentru aceasta, în cadrul unității respective, elevii vor parcurge următorii pași:

1. Familiarizarea cu dezbaterile și cu subiectele controversate (lecțiile 1-3).
2. Stabilirea formatului și regulilor competiției de dezbateri (lecțiile 4-5).
3. Identificarea temelor de dezbatere (lecția 6).
4. Documentare și pregătirea echipelor pentru competiție (lecțiile 7-8).
5. Desfășurarea competiției de dezbateri (lecțiile 9-10).
6. Reflecție (lecția 11) [6].

În urma parcurgerii acestui modul, elevii vor dobândi următoarele competențe/descriptori:

Tabelul 1. Competențe specifice/ Descriptori [6; 9]

Valori:	Descriptori:
Valorizarea demnității umane și a drepturilor omului	<ul style="list-style-type: none"> - Susține că toate instituțiile publice trebuie să respecte, să protejeze și să implementeze drepturile omului. - Susține că toată lumea trebuie să recunoască libertățile fundamentale ale fiecărei ființe umane.

Atitudini Deschidere pentru diferențele culturale și pentru alte convingeri, practici și viziuni asupra lumii	<ul style="list-style-type: none"> - Appreciază pozitiv discuțiile cu persoane ale căror idei și valori sunt diferite de ale sale. - Manifestă toleranță față de persoane cu idei și valori diferite.
Respect	<ul style="list-style-type: none"> - Oferă spațiu celorlalți, pentru a se putea exprima. - Exprimă respect pentru diferite opinii sau idei, atâta timp cât acestea nu încalcă drepturile omului.
Spirit civic	<ul style="list-style-type: none"> - Exprimă disponibilitatea de a participa la luarea deciziilor colective. - Arată interes pentru probleme de interes public
Responsabilitate	<ul style="list-style-type: none"> - Arată că își asumă responsabilitatea pentru deciziile luate, inclusiv pentru propriile greșeli. - Demonstrează punctualitate (respectarea cerințelor de încadrare în timpul acordat pentru sarcini).
Autoeficacitate	<ul style="list-style-type: none"> - Arată încredere în propria capacitate de a lua decizii. - Exprimă credința că poate să desfășoare activitățile pe care le-a planificat.
Toleranța ambiguității	<ul style="list-style-type: none"> - Interacționează pozitiv cu alte persoane, care au o varietate de puncte de vedere diferite. - Abordează în mod pozitiv și constructiv situațiile care presupun incertitudine.
Abilități Abilități de învățare autonomă Abilități analitice și de gândire critică	<ul style="list-style-type: none"> - Poate aduna informații în mod eficace, folosind o varietate de tehnici și surse. - Poate învăța despre subiecte noi cu supervizare minimă. - Poate construi o argumentație logică în favoarea sau împotriva unei anumite interpretări. - Poate sintetiza idei și dovezi din diverse domenii, pentru formularea unui discurs. - Poate utiliza criterii, principii sau valori explicite și specificabile pentru exprimarea de opinii.
Empatie	<ul style="list-style-type: none"> - Ia în considerare sentimentele altor persoane, atunci când ia decizii. - Încearcă să-i înțeleagă mai bine pe cei din jur, imaginându-și cum arată lucrurile din perspectiva lor.
Flexibilitate și adaptabilitate Abilități de ascultare și observare	<ul style="list-style-type: none"> - Își ajustează modul de lucru, atunci când este necesar. - Își modifică părerile, dacă i se demonstrează prin argumente raționale că acest lucru este necesar. - Ascultă cu atenție, pentru a descifra sensul celor comunicate și intențiile celor care comunică.

Abilități lingvistice, comunicative și plurilingve	<ul style="list-style-type: none"> - Reușește să interacționeze bine cu ceilalți, comunicând cu claritate. - Adresează întrebări ce arată înțelegerea poziției celorlalți.
Abilități de cooperare	<ul style="list-style-type: none"> - Îi ajută pe ceilalți membri ai grupurilor în îndeplinirea sarcinilor comune. - Participă în mod consecvent la activitățile de grup.
Abilități de aplanare a conflictelor	<ul style="list-style-type: none"> - Încurajează părțile implicate într-un conflict să se asculte reciproc, împărțându-și opiniile și preocupările. - Utilizează negocierea, pentru aplanarea unui conflict.
Cunoștințe și înțelegere critică Cunoștințe și înțelegere critică privind propria persoană	<ul style="list-style-type: none"> - Poate reflecta în mod critic asupra modalităților în care gândurile și emoțiile sale îi influențează comportamentul.

De obicei, dezbateră începe cu anunțarea scopului care trebuie să corespundă cu valorile morale ale societății. Motiunile puse în dezbateră pot fi propuse chiar cu conținut contradictoriu din punct de vedere moral, de exemplu „*Euthanasia ar trebui să fie legiferată*”, „*Avorturile ar trebui să fie interzise*”, „*Sentința pe moarte trebuie să fie schimbată pe sentința pe viață*”, „*Vandalismul este un produs al sistemului nostru educațional*” etc. În asemenea situații trebuie să studiem minuțios subiectul, să ne documentăm din diverse surse și să fim foarte atenți la faptul cum ne exprimăm și cum ne susținem punctul de vedere, pentru ca să nu încălcăm drepturile persoanelor, să nu facem concluzii greșite cu referire la opiniile oamenilor și să ne formăm o atitudine critică și constructivă față de ceea ce se întâmplă în jurul nostru.

- a. Etica referitoare la dezbateri conține o serie de reguli sau, cel puțin, prescripții, precum acelea care reglementează:
- b. *Conduita participanților în etapa de documentare sau pregătire* (alegerea surselor de documentare, precizarea onestă a acestora, lipsa intervenției/„vicierei” surselor cu scopul ajustării la propria perspectivă, omiterea unor informații relevante/evidențe care ar fi în măsură să periclitizeze propriul caz etc.);
- c. *Conduita participanților/dezbatelor în timpul rundelor de dezbateri* (mecuri demonstrative, competiții etc.), față de colegi, adversari, arbitri, trainer, organizatori etc.;
- d. Etica referitoare la dezbateri conține reglementări referitoare la *atitudinea celor implicați în activitatea de dezbateri* (dezbateri, instructori, arbitri, voluntari ș.a.)
- e. Etica referitoare la dezbateri impune participanților să invoce principii generale valabile atunci când aceștia nu sunt de acord cu ceilalți, precum și pentru a arăta ce este drept și ce nu, adică ce este etic și ce nu este etic. [8].

După cum am menționat mai sus, *Debate-ul* este o formă structurată de dezbatere educațională. Participanții sunt puși în situația de a se expune ”*pro sau contra* ” asupra unei probleme. Există mai multe modele/formate de dezbatere: *Karl Popper, Words Schools, Policy, Parlamentare de tip britanic* [7].

Desfășurarea dezbaterilor după un anumit format este mult mai eficientă, pentru că argumentele sunt expuse pe larg și există o interacțiune civilizată între echipe. Organizarea dezbaterilor cu format au un șir de avantaje și dezavantaje, pe care le vom prezenta mai jos:

Tabelul 2. Avantajele și dezavantajele dezbaterilor

	Dezavantaje
<ul style="list-style-type: none"> - permite o alocare de timp echitabilă fiecărui vorbitor, astfel încât să își poată exprima argumentele și să dea explicațiile necesare; - permite contraargumentarea promptă a ideilor susținute, fiecare vorbitor având posibilitatea de a ataca în discursul său ceea ce a spus adversarul înainte; - permite formularea unor întrebări scurte, în cadrul intervențiilor, care să sublinieze imediat un punct problematic, dar care să fie suficient de lapidare încât să nu fragmenteze discursurile; - asigurarea unor roluri pentru vorbitori cu timp exact de desfășurare permite un control al dezbaterii și posibilitatea de a păstra un fir coerent în jurul subiectului, fără prea multe divagații. 	<ul style="list-style-type: none"> - poate crea senzația de limitare a ariei discuției prin fixarea asupra unui anumit număr de argumente; - poate încuraja aspectul retoric în dauna unor dezvoltări creative ale problemei puse de subiectul dezbaterii; - unii participanți care nu au prea multe idei pot folosi timpul alocat într-un mod redundant, repetând de multe ori aceeași idee.

Pentru simplificare, este propusă, ca punct de plecare, adoptarea formatului de dezbatere *Karl Popper*, în care se confruntă două echipe, una formulând argumente pro, iar alta, respectiv, contra unei afirmații (moțiuni) controversate. Elevii vor analiza informații privind modul în care se pot organiza dezbaterile și vor prelua sau adapta elementele pe care le consideră potrivite pentru contextul lor, ținând seama de timpul disponibil în cadrul orelor de Educație pentru societate. În deciziile luate, elevii vor putea, de asemenea, opta pentru un format în care echipele în competiție să se confrunte în fața întregii clase sau în paralel, doar în prezența arbitrilor și, eventual, a unor observatori.

La moment, tipul de dezbateri de tip *Karl Popper*, este cel mai răspândit din lume în mediile academice și practicat pe larg în școli pe toate continentele.

Formatul de dezbateri *Karl Popper* (KP) are la baza dialogul dintre două echipe, numite *Afirmatori* și *Negatori*. Fiecare dintre cele două echipe este compusă din 3 membri, care au la dispoziție timp egal pentru a argumenta în favoarea sau împotriva unei teme, numite moțiune, și cel mai des este o afirmație care permite atât susținere cât și contrazicere. Dezbateră este compusă din zece părți. Șase din acestea sunt discursuri – adică o prezentare neîntreruptă a unui speaker desemnat. Celelalte patru sunt formate din examinări încrucișate – adică o serie de întrebări și răspunsuri implicând un speaker din fiecare parte.

Tabelul pe care noi îl vom descrie în continuare, este prezentarea formatului de dezbateri Karl Popper:

Tabelul 3. Formatul de dezbateri Karl Popper

Discurs	Vorbitor	Timp
Primul Discurs Constructiv Afirmator	A1	6 minute
Cross Ex.	N3 adreseaza intrebari A1	3 minute
Primul Discurs Constructiv Negator	N1	6 minute
Cross EX.	A3 adreseaza intrebari N1	3 minute
Discursul de Reconstructie Afirmator	A2	5 minute
Cross EX.	N1 adreseaza intrebari A2	3 minute
Discursul de Reconstructie Negator	N2	5 minute
Cross Ex.	A1 adreseaza intrebari N2	3 minute
Discursul Conclusiv Afirmator	A3	5 minute
Discursul Conclusiv Negator	N3	minute

Primul vorbitor al echipei afirmatoare (A1) este cel care deschide dezbaterile și pune bazele de discuție pentru discursurile ce vor urma, în cadrul unei expuneri orale de 6 minute, iar una din cele mai importante datorii a sa este cea de a prezenta un caz suficient de clar întemeiat pentru a susține poziția afirmatoare.

Structura generală a unui caz cuprinde:

- definirea termenilor moțiunii și a termenilor importanți ce vor fi folosiți în cadrul dezbaterii;
- propunerea unui criteriu pentru luarea unei decizii cu privire la echipa câștigătoare;
- argumente clar formulate și sprijinite prin dovezi care susțin moțiunea și sunt relevante pentru criteriul propus (în general 3-5 argumente sunt suficiente pentru a fi prezentate pe larg în primul discurs) [10].

Este important ca primul vorbitor afirmator să fie convingător. El, de asemenea, răspunde la întrebări din prima rundă de chestionare încrucișată, pe durata a 3 minute și trebuie să cunoască în profunzime cazul afirmator, pentru a putea clarifica eventualele întrebări ale negatorilor. Primul afirmator are șansa de a pune întrebări celui de-al doilea vorbitor al echipei negatoare, în cadrul unei runde de chestionare încrucișată, cu scopul de a cere clarificări sau de a pune în evidență scăpări ale cazului negator.

Primul vorbitor al echipei negatoare (N1) Negatorul 1 are o sarcina mult mai complexă decât vorbitorul A1. Acesta ține un discurs constructiv de 6 minute și trebuie să respingă cazul prezentat de echipa afirmatoare, introducând totodată conținutul propriu al echipei negatoare.

- Este decizia vorbitorului N1 dacă prezintă întâi cazul propriu, și mai apoi respinge cazul propus de afirmatori, sau viceversa. Important este să acopere ambele aspecte, și să acorde cel puțin jumătate din timpul său cazului afirmator.
- Principala datorie a negatorilor este de a respinge cazul afirmator. Cazul propriu este mai puțin important, și uneori poate lipsi cu desăvârșire.

- Primul discurs negator este un moment propice pentru clarificarea aspectelor legate de definițiile și criteriul propus de afirmatori.
- În cazul în care negatorii doresc să introducă modificări în cele două arii, trebuie să menționeze motivul (lipsa de fair-play, ambiguitate) și să propună noi definiții/un nou criteriu care să respecte critica adusă definițiilor/criteriului echipei adverse.
- Dacă aceste mențiuni nu se fac la primul negator, de cele mai multe ori arbitrul poate să nu ia în considerare mențiunile ulterioare referitoare la aceste aspecte [7].

Al doilea vorbitor al echipei afirmatoare (A2) trebuie să își folosească discursul de 5 minute pentru a acoperi două îndatoriri de bază:

- reconstrucția cazului afirmator după atacul negator;
- respingerea ideilor prezentate în cazul negator.

Al doilea vorbitor al echipei negatoare (N2) are aceleași sarcini ca vorbitorului A2, doar că din perspectivă negatoare.

Al treilea vorbitor al echipei afirmatoare (A3) Una dintre cele mai complexe sarcini din cadrul dezbaterii îi revine vorbitorului 3 al fiecăreia dintre echipe.

Vorbitorul A3 trebuie să atingă 4 puncte importante în cazul discursului de 5 minute pe care îl are la dispoziție:

- ultima respingere a argumentelor aduse în discuție de vorbitorul N2 (de asemenea, acum e momentul propice pentru a menționa argumentele care au fost pierdute din vedere de negatori pe parcursul dezbaterii);
- o balanță a celor două cazuri și o prezentare a evoluției dezbaterii;
- prezentarea principalelor arii de conflict din cadrul dezbaterii și argumentarea motivelor pentru care afirmatorii au fost mai convingători pe o anumită arie de conflict;
- identificarea unor arii de vot pentru arbitri;
- selectarea celor mai importante dintre ariile de conflict și motivarea importanței lor în cadrul dezbaterii în calitate de arii în funcție de care arbitrii ar trebui să voteze.

Vorbitorul A3, trebuie să ofere o imagine de ansamblu asupra întregii dezbaterii și să se concentreze mai puțin pe respingerea punctuală a ideilor negatoare. De asemenea, are un rol foarte important în cadrul runde de chestionare încrucișată cu primul vorbitor al echipei negatoare, în clarificarea chestiunilor care țin de abordarea negatoare.

Al treilea vorbitor al echipei negatoare (N3) are aceleași îndatoriri cu cele ale vorbitorului A3, numai că din perspectiva negatoare.

Rolul arbitrului. Înainte de a începe o dezbatere *Karl Popper*, arbitrul trebuie:

1. Să explice și să impună regulile privitoare la dezbatere, în special în privința timpului alocat.

2. Să nu adauge, impună sau să ia o decizie asupra oricărei reguli expusă înaintea începerii dezbaterii (să nu schimbe regulile jocului după pornirea sa). În nicio împrejurare arbitrul nu poate să-și schimbe decizia sau punctul de vedere bazat pe orice discuții cu echipele implicate [10].

Arbitrul va evalua câteva elemente: *conținutul* (argumentele care sunt folosite), *stilul* (vocabular bogat, capacitatea de a formula idei, codul vestimentar, puterea de a convinge), strategia (încadrarea în timp, nivelul de înțelegere de către speaker) și va completa foaia de arbitraj[5].

În concluzie putem menționa că toate formatele de dezbateri practicate sunt o activitate care stimulează comportamentul în spiritul democrației. În cadrul orelor de Educație pentru societate, cel mai des este utilizat formatul de dezbateri *Karl Popper*. Practicând dezbaterile trebuie depășite tendințele iraționale de a crede într-o opinie care nu poate fi argumentată solid și trebuie învățat că oamenii din jur nu sunt niște adversari decât atât timp cât durează ruda de dezbateri.

De asemenea, în cadrul dezbaterilor trebuie de manifestat un comportament inteligent, nu ofensator la adresa echipei adverse, lăsând argumentele să susțină ideile, și nu alte feluri de comportamente, fie verbale sau non-verbale.

Referințe bibliografice:

1. Barbu A., Bălan L., Chirițescu D. etc. Educație pentru societate, manual pentru clasele a cl. X-a și a -11-a. Editura Litera: Chișinău, 2019.
2. Carta Consiliului Europei privind educația pentru cetățenie democratică și educația pentru drepturile omului: Strasbourg: Editura Consiliului Europei, 2010.
3. Cadrul de Referință al Competențelor pentru o cultură democratică. V-1-3: Strasbourg: Editura Consiliului Europei, 2018.
4. Cerbușcă P. Dezbateri. Material complementar pentru elevi și cadre didactice. Chișinău: Editura Lexon Plus, 2014.
5. Curriculumul la disciplina Educație pentru societate în învățământul gimnazial și liceal (ordinul MECC nr. 1124 din 20 iulie 2018).
6. Dascăl S., Lîsenco S., Popa D. etc. Educație pentru societate. Ghidul profesorului. Clasa a X-a. Chișinău: Editura Bons Offices, 2020.
7. Driscoll W. Karl Popper: Manual de Dezbateri Academice. (trad. Viorel Murariu). Editura Polirom: Iași, 2002.
8. Genoveva - Cerchez E., Lazăr E., Manea F. etc. Manualul elevului. Dezbateri academice. București: Editura 12 aprilie, 2016.
9. Metodologia de evaluare prin descriptori la disciplina Educație pentru societate (clasele V-VIII și X-XII). Chișinău, 2020.
10. Nate S. Manual de dezbateri Karl Popper: Editura Universitatea „Lucian Blaga”, din Sibiu, 2013.